

העותר:

כפר ביאליק כפר שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ

מכפר ביאליק

על ידי ב"כ עו"ד שולמית אשכול ו/או רון אביב ואח'

מרח' המייסדים 76, ת.ד. 294, זכרון יעקב 30900

טל: 04-63905153 פקס: 04-6390280 נייד: 052-8410014

- נגד -

המשיבים:

1. **כנסת ישראל**
 2. **שר האוצר מר משה כחלון**
 3. **רשות מקרקעי ישראל – מחוז חיפה**
 4. **המועצה הארצית לתכנון ובניה**
 5. **הועדה הארצית לתכנון ולבניה של מתחמים מועדפים לדיור (ותמ"ל)**
 6. **הועדה לדיור לאומי (וד"ל) מחוז חיפה**
- ע"י פרקליטות המדינה
מרח' צלאח א-דין 29, ירושלים, 91010
טל': 02-6466521 ; פקס': 02-6467001

עתירה למתן צו על-תנאי

פרולוג

שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ בְּעִיר אַחַת, אָחַד עֹשֶׂיר, וְאָחַד רָשׁ. לְעֹשֶׂיר, הָיָה צֹאן וּבָקָר הַרְבֵּה מְאֹד. וְלָרָשׁ אֵין-כֶּל, כִּי אִם-כֶּבֶשׂה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר קָנָה, וְיַחֲיָהּ, וַתִּגְדֵּל עִמּוֹ וְעַם-בָּנָיו יַחְדָּו. מִפְתּוֹ תֹאכַל וּמִכֶּסֶו תִּשְׁתֶּה, וּבְחִיקוֹ תִשְׁכַּב, וַתְּהִי-לוֹ, כֶּבֶת. וַיָּבֵא הַלֵּךְ, לְאִישׁ הָעֹשֶׂיר, וַיַּחְמַל לְקַחַת מִצֹּאֲנוֹ וּמִבָּקָרוֹ, לַעֲשׂוֹת לְאִרְחַ הַבָּא-לוֹ. וַיִּקַּח, אֶת-כֶּבֶשֶׂת הָאִישׁ הָרָשׁ, וַיַּעֲשֶׂה, לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו

שמואל ב' פרק י"ב פסוקים א'-ד

בית המשפט הנכבד מתבקש להוציא מלפניו צו על תנאי המופנה למשיבים ומורה להם להתייצב וליתן טעם כדלקמן:

א. מדוע לא יתוקן חוק לקידום הבניה במתחמים מועדפים לדיור (הוראת שעה) תיקון מס. 3 התשע"ו-2016 (להלן: "החוק החדש") באופן בו תיקבע בסעיף 29 א לחוק החדש בהגדרת "קרקע להשבה" מגבלה באחוזים או בהיקף אחר כיחס מתוך כלל שטחי העיבוד או כיחס מתוך שטח המשבצת של יישוב, שיוגדר כ"קרקע להשבה". כבר עתה יובהר כי בחוק לא נקבעה כל מגבלה על היקף הקרקע שניתן להגדיר כקרקע להשבה ועל אנו צפויים למצבי קיצון בלתי סבירים בעליל בהם למעלה מ-60% משטחי המשבצת של העותר וכמעט 75% משטחי העיבוד של העותר – עומדים להילקח ממנו ולמעשה מחסל את העותר כישוב חקלאי ומותיר את חבריו ללא מקור פרנסה.

נוסח החוק לקידום הבניה במתחמים מועדפים לדיור (הוראת שעה) התשע"ד-2014

(להלן: "החוק") מצורף לעתירה זו כנספח א'

נוסח החוק החדש מצורף לעתירה זו כנספח ב'

ב. לחילופין, מדוע לא יתוקן סעיף 29 א לחוק החדש בהגדרת "קרקע להשבה" באופן בו יתווסף בסיפא של ס"ק 2 להגדרה: "אך למעט קרקע המעובדת בעיבוד חקלאי במשך לא פחות מ-20 שנים, ברציפות על ידי אותם בעלי זכויות בקרקע" או במשך כל תקופה אחרת אשר תקבע;

ג. לחילופין, מדוע לא יתוקן סעיף 29 א לחוק באופן בו יתווסף: "אך למעט במקרים בהם יש בהיקף ההפקעה כדי להביא לשינוי אופיו הכפרי / חקלאי של היישוב".

ד. לחילופין, מדוע לא יוחזר סעיף 29 א לחוק החדש לדין מחודש בכנסת במטרה לשנות, בתוך פרק זמן מוגדר, חקיקת חלופה עדיפה מבחינת שמירה ופגיעה בזכויות החוקתיות ברוח הצעות העותר להלן.

ה. לחילופין, מדוע לא יורה המשיב 2 למשיבים 4, 5, ו-6 לבחון בחינה כוללת, בתיאום עם המשיב 3, של כלל התכניות המתוכננות ביחס לשטח המשבצת של העותר ולהורות להם להימנע מ"נגיסה" של 1,800 דונם שטח עיבוד חקלאי של העותר מתוך כ-2,500 דונם שטח עיבוד חקלאי במשבצת העותר – המהווים 72% מכלל שטחי העיבוד של העותר.

ו. לחילופין, מדוע לא יורה המשיב 2 למשיבים 4, 5, ו-6 לבחון בחינה כוללת, בתיאום עם המשיב 3, של כלל התכניות המתוכננות ביחס לשטח המשבצת של העותר ולהורות להם לאתר ולהעמיד לרשות העותר במסגרת הסכם משבצת, קרקע דומה חלופית לקרקעות ההשבה בשטח של 1,800 דונם.

1) עיקרי העתירה בקליפת אגוז

עניינה של עתירה זו היא בגזילת כבשת הרש. הרש במקרה דנן הינו העותר, שהינו כפר חקלאי שיתופי שחבריו בחרו בחירה ערכית להיאחז בקרקע, לשמור עליה, ללכת בדרכי הוריהם והורי הוריהם ולעבדה מזה 82 שנים, למרות שלאורך כל השנים הייתה אתר נחשק מבחינה נדלנ"ית.

אדמותיו של הכפר הן הכבשה הנחשקת, והמשיבים כולם נותנים ידם לגזלתה: באמצעות החקיקה ופעולות המשיבים כפי שיפורטו בעתירה זו יילקחו מן העותר 75% משטחי העיבוד (שהם כ-62% שכלל שטחי המשבצת של העותר) והעותר – הכפר יוותר ללא קרקעות לעיבוד, ללא קרקעות התומכות גידולים חלקאיים אחרים, ללא זהות חקלאית וללא פרנסה לחבריו.

למול החקלאים האלו, מלח הארץ, שנאחזים בקרקע מתקיימת מתקפה חסרת תקדים בהיקפה ובעוצמתה של נגיסת עוד ועוד נתחים ממעט אדמותיה על ידי המדינה ושלוחיה, תוך היעדר תיאום בין זרוע מפקיעה אחת לבין זרוע מפקיעה אחרת (העותר אינו רוצה להניח שהמתקפה מתואמת בין

הזרועות השונות של המדינה) אשר בסופה מהותו של העותר כישוב חקלאי תחוסל כליל, החקלאות בו תחוסל כליל וחבריו שרובם המכריע עוסק בחקלאיות יוותרו מחוסרי פרנסה.

ראוי להדגיש בקשר זה, שבמקרה של העותר, מדובר ביישוב שכל אדמותיו, קרי 100% משטחיו החקלאיים, מעובדים בפועל בידי חקלאים שאינם מחכירים את אדמתם לידיים זרות, ועוסקים בחקלאות מתוך בחירה ערכית, היצמדות לערכי עבודת האדמה ושימור מורשת הוריהם והורי הוריהם לפניהם. מתוך כך נגזרת העובדה שלכולם ו/או למרביתם אין הכשרה ו/או ידע ו/או רצון לעסוק בשום משלח יד אחר, מלבד עבודת האדמה.

המשפחות החקלאיות שחיות בכפר העותר אינן אויב תכניות הוזלת מחירי הדיור בישראל וחלילה, אינן אויבי הזוגות הצעירים החפצים בדיור בר השגה. על כן הם טרחו והציגו למדינה ולשלוחיה תכניות אלטרנטיביות באותם שטחים עצמם ו/או מידע ממשי, בדוק ומקצועי, שנחקר בידי ברי סמכא, על אלטרנטיבות לרוב שקיימות באותו מתחם אורבני לתכניות הבנייה של המדינה במתחום הקריות.

התכניות האלטרנטיביות והמידע המקצועי מבטיחים שתכניות הבנייה של המדינה ייצאו לפועל במלואן, בלי שאף מטע זיתים ייעקר, מבלי שיחוסלו לולים, רפתות ומבלי שיימחקו שדות חסה, שומר וחזרת וכן - מבלי שעשרות חקלאים שרשיים יהפכו למובטלים ויאלצו בעשור הרביעי, החמישי והשישי לחייהם, ללמוד מקצוע חדש ולנסות להתפרנס ממנו.

העותר נאבק בכל כוחו לשמר את צביונו החקלאי, לשמר את עיסוקם של חבריו כחקלאים המתפרנסים מעבודת האדמה – ויוזכר כי "חקלאות" איננה רק מורשת הסטורית, אלא גם האופן היחידי שבו יכולה המדינה לזון את תושביה בכוחות עצמה – שכן בנייני מגורים, עם כל הכבוד לצורך בהם, אינם מייצרים מזון.

כפר ביאליק (להלן: "העותר" או "הכפר") התקיים לאורך מרבית שנותיו בשטח של כ-3,500 דונם (מתוכם כ-500 דונם שטח המחנה, והיתרה שטחי עיבוד חקלאי). במשך העשורים האחרונים נגסו שטחים מן הכפר למטרות שונות, כך שהכפר נותר עם כ-3,000 דונם בלבד.

בתקופה האחרונה מקודמות – במקביל – לא פחות מארבע(!) תכניות נפרדות, שמטרתן, כל אחת בנפרד, לגזול מן הכפר את מרבית שטחו – קרוב לאלפיים דונם משטחי העיבוד החקלאי: (שתי תוכניות בוד"ל, בשטח כולל של 815 דונם, תכנית נוספת בותמ"ל בשטח של 990 דונם, ובנוסף הליכים להפקעה נוספת לדרכים בשטח של כ-80 דונם).

פעולות אלו יותירו את הכפר עם שטח של כ-600 דונם בלבד לעיבוד חקלאי לכפר המונה 78 נחלות ו-8 משקי עזר – שטח קרקע זעום שאינו מאפשר קיום על בסיס חקלאות, ומבטיח את גדיעת מטה לחמם של המשקים החקלאיים הוותיקים.

החקלאים רואים בעיניים כלות, כיצד כרישי נדל"ן מסתערים על חלקת אדמתם מכל עבר, עם נגיסה ועוד נגיסה באדמות הכפר, עד כליונו וחורבנו כיישוב חקלאי יצרני, והכל תחת האיצטלה של אספקת פתרונות דיור מהירים לזוגות צעירים, אלא שתכניות ההפקעה עצמן מלמדות, כי את

שדות הכרובית, החסה והשומר, צפוי להחליף "פארק נופי" ואילו במקום הרפתות, הלולים והמטעים, אמור לקום "אגם נוי".

ביום 28.3.16 החוק החדש עבר בכנסת בקריאה שניה ושלישית אגב דחיית ההסתייגויות שהוצגו בעת הדיון בוועדת הפנים באותו יום.

יצויין שגם מחוקקים שתמכו במכלול רעיונות החוק, הרימו ידם בעדו מתוך תחושה קשה על כך שהוא כולל בתוכו את האפשרות הקשה לעיכול, של חיסול יישוב חקלאי, אך נאלצו לתמוך בחוק כמכלול, עקב ההתקשות להצביע בעד או נגד כל ההסתייגויות כמכלול אחד.

החוק החדש הסדיר את נושא הזמינות של מתחם מועדף לדיור ושל מתחמי תכניות רחבות היקף לדיור וקבע לוח זמנים מואץ, לפיו צו לסילוק יד ופינוי קרקע להשבה יינתן לא יאוחר מ-30 חודשים מהיום בו אושרה תכנית (סעיף 29ה (א) לחוק).

אם כן, 990 דונם צפויים להילקח מן העותר באמצעות הותמ"ל ועל פי לוח הזמנים מזורז שנקבע בחוק ובחוק החדש, הרי שלכל המאוחר בתוך 54 חודשים [24 חודשים על פי סעיף 24 לחוק ובנוסף 30 חודשים על פי סעיף 29ה (א) לחוק החדש] ימצא עצמו העותר חסר 38% משטחי העיבוד שלו. המשמעות המיידית עבור העותר היא כליה וחיסול של העותר, חיסול החקלאות בשטח זה, חיסולו של הכפר כיישוב חקלאי ופגיעה אנושה בעיסוקם של חברי הכפר כחקלאים.

העותרים יטענו כי התוצאה מדברת בעד עצמה. מדובר בפגיעה בלתי סבירה בערכי יסוד אשר לבטח אין בה כל אלמנט של מידתיות.

(2) הצדדים

- 2.1 העותר: כפר ביאליק נוסד בשנות ה-30 של המאה הקודמת, על ידי עולים מגרמניה, אנשי העלייה החמישית, שהתגברה בעקבות עליית הנאצים לשלטון. הכפר כולל 78 נחלות ו-8 משקי עזר. כפר ביאליק מהווה ריאה ירוקה ומובלעת של שטח חקלאי/כפרי פתוח בתוך שלמת בטון ומלט של הגוש האימתני המכונה "עיר הקריות". העותר שוכן בין קריית אתא לקריית ביאליק, ובו חקלאות מגוונת: רפתות, חממות, גידולי פלחה, מטעי זיתים ועוד. הכפר מחזיק, מעבד ונוהג מנהג בעלים באדמות המוחזקות על ידו משך למעלה מ-80 שנה.
- 2.2 המשיבה 1 הינה כנסת ישראל, בית המחוקקים האמון על קביעות הנורמות הנהוגות במדינה.
- 2.3 המשיב 2 הינו שר האוצר ומכח תפקידו הוא בין היתר הממונה על רשויות התכנון במדינת ישראל לרבות על המשיבים 4, 5 ו-6.
- 2.4 המשיב 3 הינה רשות מקרקעי ישראל – הרשות המנהלת והממונה כהגדרתה בחוק החדש.
- 2.5 המשיבה 4 הינה המועצה הארצית לתכנון ובניה.
- 2.6 המשיבה 5 הינה הועדה הארצית לתכנון ולבניה של מתחמים מועדפים לדיור (ותמ"ל).
- 2.7 משיבה 6 הינה הועדה לדיור לאומי (וד"ל) מחוז חיפה.

מהות העתירה (3)

- 3.1 ביום 28.3.2016 נחקק בכנסת ישראל החוק החדש ונוסחו פורסם ברשומות ביום 6.4.16.
- 3.2 החוק החדש הוא תיקון ל"חוק" אשר קובע לוח זמנים והליכים מואצים לקידום בניה במתחמים מועדפים לדיור. החוק החדש הוסיף נדבך של זמינות וקובע כי תוך 30 חודשים לכל המאוחר ממועד אישור תכנית על פי החוק, יינתן צו לסילוק יד ופינוי של קרקע. תכנית על פי החוק צריכה להיות מאושרת בתוך 24 חודשים.
- 3.3 כפי שיפורט להלן, העותר יטען כי החוק החדש התקבל בעצמו בהליכים מזורזים, מבלי שהתקיימו דיונים מספיקים ו/או ראויים, מבלי שייבדקו כל ההשלכות האפשריות של החוק, וככל הנראה אף על בסיס מידע מוטעה או לכל הפחות שגוי, תוצר של עבודת מטה לא יסודית.
- 3.4 בפרט יטען, כי התוצאה מדברת בעד עצמה – ומאפשרת לתוכניות להתקדם במקביל ובאופן עצמאי, מבלי להתייחס לקיומן של תכניות אחרות, הליכים או כוונות אחרות. חוסר והעדד אינטגרציה זו מיהרה להתממש מול עינינו, והביאה לעתירה זו.
- 3.5 העותר יטען כי משלא נבחנו כל ההשלכות המעשיות של החוק ו/או לא נכללו בחוק הוראות המאפשרות תיקון עיוותים ו/או לא נקבע מנגנון המותיר שיקול דעת ו/או לא נקבעו חלופות – הרי שצפויות תוצאות הפוגעות בזכויות יסוד של העותר וחבריו ויתכן כי העותר אינו יחיד במערכה.
- 3.6 העותר יטען כי הגדרת "קרקע להשבה" בסעיף 29 א איננה הגדרה טכנית, יבשה גרידא. הגדרה זו פוגעת בזכויות יסוד חוקתיות, פגיעה שאינה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה שבס' 8 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ובס' 4 לחוק-יסוד: חופש העיסוק.

רקע עובדתי (4)

- 4.1 העותר – כפר ביאליק הוקם בשנת 1934. הסכם המשבצת האחרון שנחתם בין העותר לבין מינהל מקרקעי ישראל בשנת 2009 קבע כי השטח המוקצה לעותר הוא 3,463.40 דונם. בפועל התברר במדידה שנערכה בשנת 2010 כי השטח שהוקצה לעותר היה קטן בהרבה, פניות חוזרות ונשנות של העותר לממ"י לא נענו, ולא הוקצו לעותר שטחים חילופיים במקום אלו שנלקחו.
- 4.2 לאורך השנים התברר לעותר כי למרות הסכם המשבצת הנ"ל וקודמיו (ועל אף שהכפר עמד בכל התשלומים המגיעים למינהל בגין הסכמי המשבצת) לא הוקצו לו בפועל כל השטחים הנ"ל ויתרה מכך, בפועל ננגסו מן הכפר, טיפין טיפין, מעשה התגנבות יחידים, שטחים ניכרים. חלקם בהליכי הפקעה מסודרים וחלקם בהפקעות דה פאקטו.

4.3 בהליכי הפקעה מוסדרים הופקעו בשנים האחרונות מתוך משבצת הכפר 191 דונם :

140 דונם	כביש עוקף קרית
20 דונם	כביש 781 (הרחבה חדשה)
<u>31 דונם</u>	הרחבת שכונת גבעת הרקפות של קרית ביאליק
<u>191 דונם</u>	

בנוסף לאורך השנים נלקחו מן הכפר, דה פאקטו 80.2 דונם למטרות שונות :

20.1 דונם	מגרש כדורגל של קרית ביאליק
31.4 דונם	כביש 781 (הישן)
26.2 דונם	תעלות מים וניקוז אזוריות
<u>2.5 דונם</u>	מתקן למקורות
<u>80.2 דונם</u>	

4.4 שטחו של הכפר כיום עומד על כ-3,000 דונם מתוכם כ-500 דונם הם שטח המחנה – כלומר 2,500 דונם הם שטחי עיבוד.

4.5 בשנת 2014 חוקק "החוק", אשר קבע הקמה של ועדה ארצית לתכנון ולבניה של מתחמים מועדפים לדיור (להלן: "ותמ"ל").

4.6 בשנת 2011 חוקק חוק הליכי תכנון ובנייה להאצת הבנייה למגורים (הוראת שעה), התשע"א-2011. חוק זה קבע הקמה של ועדות לדיור לאומי בכל מחוז (להלן: "וד"ל")

4.7 במועד כתיבת שורות אלו ידוע לעותר אודות הפקעה נוספת לטובת דרכים ושלוש תכניות נוספות – שתיים במסגרת וד"ל ואחת במסגרת ותמ"ל המתנהלות במקביל בשלבים שונים ואשר טורפות (בהעדר דרך אחרת לתאר זאת) 1,885 דונם משטחי העיבוד של העותר.

80 דונם	כביש עוקף ק. אתא ורכבת קלה
540 דונם	וד"ל דרום
275 דונם	וד"ל ג. הרקפות ב'
<u>990 דונם</u>	ותמ"ל – קרית אתא צפון
<u>1,885 דונם</u>	

1,885 דונם אלו העתידיים להילקח מן הכפר בתוספת 271.2 דונמים שכבר נלקחו (כמפורט בסעיף 4.3 לעיל) מביאים לתוצאה של 2156.2 דונמים המהווים כ-75% משטחי העיבוד של הכפר.

המשמעות המיידית היא כליה וחיסול של הכפר, שבירת מטה לחמם של תושבי הכפר ומיגור החקלאות בחלק זה של מפרץ חיפה.

טבלת ההפקעות הכוללת מספרי גושים מצורפת לעתירה זו כנספח ג'

4.8 זכויות העותר וחבריו באדמת כפר ביאליק מעוגנות בהסכמי חכירה פרטניים שיש לחלק מן החברים בכפר, בחכירה לדורות על שטח של כ-1,000 דונם, בהסכמי המשבצת שנחתמו לאורך השנים ובהחלטות מועצת מקרקעי ישראל. על פי זכויות אלו, הכפר וחבריו זכאים לחוזי חכירה לתקופה של 49 שנים ואפשרות להארכה לתקופה נוספת בת 49 שנים: לחלקות א', לחלקות ב' וליתרת שטח המשבצת וזאת על פי החלטת מועצה מס' 1 והחלטת מועצה מס' 823.

החלטת מועצת מקרקעי ישראל מס. 823 מצורפת לעתירה זו כנספח ד'

4.9 מעבר לזכויות הפורמליות, ישנן זכויות נוספות הנעוצות בצדק מחד ומעוגנות בהגיון מאידך:

- במבט לאחור, בפנינו משפחות של חקלאים שהגנו בגופם על המקרקעין, שנתנו את חלבם ודמם לעיבוד הקרקע ולטיובה, והגיעו בדי-עמל, לאחר שלושה דורות ואף יותר, למצב בו המקרקעין מניבים תוצרת חקלאית המפרנסת אותם, נזרקים כעת מאדמתם, על מנת לאפשר לכרישי נדל"ן להפוך אדמתם למיזם בטון נוסף.

- במבט לפנינו, האמנם שיקולים כלכליים גרידא מצדיקים את הפיכת "איזורי הביקוש" לאורבניים באופן מלא ומוחלט, תוך הותרת הפריפריה כ"אסם התבואה" בלבד? האין זה נכון, במקביל לעידוד ההתיישבות בפריפריה, ויצירת מקומות תעסוקה עתירי ידע, להותיר גם מעט חקלאות שלא באזורי השוליים? בנוסף, האם הקריות הכורעות תחת זיהום האוויר, אינן זקוקות למעט חמצן – ל"ריאה ירוקה"?

4.10 במהלך השנים 2001 – 2010 שקד הכפר על ביצוע הוראות החלטה 823 ועשה פעולות רבות לשם הסדרת הרישומים של הזכויות בקרקעות. לשם כך פנה לא אחת לבית המשפט המחוזי וקיבל פסקי דין הצהרתיים כדי להסדיר זכויות היסטוריות, טיפל ברישומי זכויות של החברים, כמו גם ביטול זכויות והעברת זכויות ביניהם, ערך תכנית רה-פרצלציה מקיפה (שכללה 14 תכניות לצרכי רישום) וטיפל ברישום המשבצת בפנקסי המקרקעין והכל תוך כדי נשיאה בעלויות כבדות העולות כדי מאות אלפי ש"ח.

העתק אישור המרכז למשבצות חקלאיות על סיום הטיפול ברישום המשבצת משנת 2010 מצורף לעתירה זו כנספח ה'

4.11 כך למשל בשנת 2006 עתר הכפר בה"פ 286/06 מחוזי חיפה, לסעד הצהרתי לפיו זכויותיו בחלקה 88 בגוש 11580 הן זכויות של חכירה לדורות. עתירה זו נמחקה בהסכמה לאור הצהרת המשיבה באותה עתירה – מדינת ישראל – מינהל מקרקעי ישראל, לפיה יינתנו חוזי חכירה גם לגבי החלקה המבוקשת כאשר תהליך הפרצלציה לגבי המשבצת יסתיים.

פרוטוקול הדיון ופסק הדין בה"פ 286/06 מחוזי חיפה מצורף לעתירה זו כנספח ו'

4.12 מטרת הכפר הייתה ועודנה להסדיר את זכויותיו בקרקעות שהוא מחזיק ומעבד למעלה מ-80 שנים באמצעות חוזי חכירה לדורות כפי שהוא זכאי להם. בשנת 2010 הכפר פנה אל מינהל מקרקעי ישראל (כתוארו דאז) בבקשה לקבל הסכמי חכירה על פי החלטה 823.

4.13 המינהל דאז והמשיב 3 דהיום לא סרבו לבקשה אולם דרשו הסדרת חלק מן השימושים שעושה הכפר כתנאי לחתימה על חוזים. על אף שהחלטה 823 אינה כוללת התניה כזו, הכפר שקד, ביצע ושילם מיליוני שקלים להסדרת השימושים וממשיך לשקוד על ביצוע ומילוי דרישה זו.

4.14 הכפר וחבריו חשים כמי שמנהלים מאבק סיזיפי בשמירה על שטחי החקלאות המוקצים להם שכן הניסיונות לנגוס בשטחיהם לטובת בניה מואצת סביבם רק מתעצמים. הכפר נאבק בכל הליך, בכל דרך חוקית העומדת לרשותו – בין אם בהגשת התנגדויות לוד"לים לות"מל, לועדת גבולות לתמ"א 35 לתמ"מ 6 ולכל הליך תכנוני אחר.

4.15 **כבר עתה יאמר כי הכפר זכה להצלחות אולן הן מועטות וכפי שמתברר כולן זמניות. הכישלונות לעומת זאת – נצחיים ובלתי הפיכים.**

4.16 בשנת 1997 הסכים הכפר לגריעת שטח בן כ-530 דונם לטובת הקמת פרויקט לבניה למגורים (להלן: "פרויקט הדרום") וחתם על הסכם מול מינהל מקרקעי ישראל מתוך ידיעה שיהיה עליו לתרום את חלקו לפתרון מצוקת הדיור עקב העלייה מרוסיה בתחילת שנות ה-90. פרויקט זה הוגדר ע"י המדינה כפרויקט בעל עדיפות לאומית. הכפר הסכים לתרום את חלקו, בין היתר לאחר שנקבע מיקום הפרויקט והתברר כי הפרויקט לא יהווה פגיעה בשטחי העיבוד המרכזיים.

בהסכם הנ"ל נקבע תנאי מתלה (אשר כולו באחריות המשיב 3). התנאי המתלה לא התקיים עד כה אולם הקרקע מהווה סלע מחלוקת בין המשיב 3 לבין הכפר שכן המשיב 3 ניסה לא אחת לגרוע את אותו תא שטח משטח המשבצת (למרות שלא ניצל אותו למטרה שנקבעה בהסכם) והכפר התנגד, מסיבה זו ניתן לראות לעיתים כי המינהל / הרשות מתייחסים אל שטח משבצת קטן יותר.

חוזה פרויקט הדרום משנת 1997 מצורף לעתירה זו כנספח ז'

4.17 במהלך אישור תמ"א 35 ניהל הכפר מאבק כנגד צביעת שטחיו בצהוב – כמרקם עירוני. המאבק לא צלח – הכפר נצבע בצהוב אולם בעקבות המאבק הכפר זכה להיכלל ברשימת הישובים לגריעה מן המרקם העירוני שצורפה להחלטת הממשלה באישור תמ"א 35.

מכתבה של גב' פרום-אריכא מן האגף לתכנון כפרי אזורי מיום 29.1.07 מצורף לעתירה זו כנספח ח'

4.18 ההחלטה אליה מתייחסת גב' פרום היא החלטת ממשלה מיום 27.11.2005 החלטה מס. 4467 אשר אישרה את תמ"א 35. בסעיף 3 להחלטת הממשלה נקבע:

"מתוך הכרה בחשיבות פיתוח הנגב והגליל ושמירת צביונם הכפרי/חקלאי של היישובים המפורטים בסעיף 7 להחלטה זו והשטחים החקלאיים הנדרשים לשמירת צביונם זה, אשר מהווים חלק מהמרקם העירוני המסומן בתשריטי תמ"א/35 יימנעו משרדי הממשלה וגופי הסמך שלה, ככלל מפעולות שיש בהן כדי להביא לשינוי אופיים הכפרי/חקלאי של היישובים האמורים, במהלך ארבע שנים ממועד קבלת החלטה זו, לרבות ייזום תכניות שיש בהן כדי להביא לשינוי כאמור"

כפר ביאליק נכלל ברשימה שפורטה בסעיף 7.

החלטת הממשלה מס. 4467 מיום 27.11.05 מצורפת לעתירה זו כנספח ט'

4.19 לאחר/ במקביל לאישור תמ"א 35 הוכנה תמ"מ 6. העותר התנגד נחרצות לעמדת הפתיחה שהוצגה בתמ"מ 6 לפיה שטחי כפר ביאליק מיועדים לפיתוח עירוני. התנגדותו של כפר ביאליק התקבלה חלקית – בגוף התכנית נקבעו לגבי כפר ביאליק הוראות מיוחדות.

העמודים הרלבנטיים מתמ"מ 6 מצורפים לעתירה זו כנספח י'

4.20 העותר הניח שהכללתו ברשימת היישובים וקביעת ההוראות המיוחדות בתמ"מ 6 יבטיחו לו הפוגה מסוימת מניהול קרבות בהליכי תכנון. למרבה הצער לא כך אירע.

4.21 בסוף שנת 2011 ובתחילת 2012 דן וד"ל מחוז חיפה בתכנית ק/364/ה/זב/212/א/3 להלן: "תכנית גבעת הרקפות". תכנית אשר עמדה לנגוס כ-19 דונם משטחי כפר ביאליק. הכפר התנגד נחרצות לתכנית. התנגדותו התקבלה חלקית אולם השטחים נגרעו מתחומו.

החלטת הוד"ל מצורפת לעתירה זו כנספח יא'

4.22 במהלך שנת 2012 הוקמה ועדה לשינוי תחום שיפוט עיריית קריית ביאליק והרחבת שטחים (ועדת גבולות) אשר למרות התנגדות הכפר ומאמציו לשכנע שלא לפגוע בשטחיו החקלאיים – החליטה על העברת מתחמים לשטח שיפוט של עיריית קריית ביאליק בכפוף לתנאים מסוימים אולם קיבלה את עמדת הכפר לפיה איננו מעוניין בפיצויים כספיים אלא בשטחים חלופיים ועל כן המליצה

"לשקול את העברת השטח החקלאי של החווה החקלאית חיפה לזבולון אך ורק במידה (ולאחר) שיועבר השטח למשבצת כפר ביאליק"

החלטת ועדת הגבולות מצורפת לעתירה זו כנספח יב'

4.23 החל מאמצע שנת 2015 החל המשיב 3 לבדוק היתכנות למתחם מזרחי לעוקף קריית לשם הרחבת קריית ביאליק. בספטמבר 2015 נערכה ישיבה שבה הוצגו לראשונה בפני נציג העותר "חלקים מטיטות דו"ח בדיקת ההיתכנות". או אז התברר לעותר לראשונה כי קיימת כוונה לטרוף משטח המשבצת 990 דונם לטובת קריית ביאליק. מאוחר יותר, בדצמבר 2015 נודע לכפר, באקראי ובהפתעה, "בשולחן עגול" של ותמ"ל בירושלים (אליו הכפר לא הוזמן באופן רשמי) כי ככל הנראה מדובר בהרחבה של קריית אתא ולא קריית ביאליק, וכי מדובר בתכנית המתאר של קריית אתא.

סיכום ישיבה מיום 3.9.15 בעניין בדיקת היתכנות מצורפת לעתירה זו כנספח יג'

4.24 ביום 15.12.15 התקיימה ישיבה עם מר גבי ויסמן – מנהל המרחב העסקי במחוז של רשות מקרקעי ישראל במחוז חיפה אצל המשיב 3. בישיבה זו הציג מר ויסמן שתי תכניות אחרות (וד"ל דרום ווד"ל גבעת רקפות ב') בשטח כולל של כ-815 דונם. הכפר הציג את עמדתו כפי שעשה אין ספור פעמים קודם לכן בשנים האחרונות – הכפר ביקש שטחים חקלאיים חלופיים ולא ביקש פיצוי כספי כלשהו.

4.25 באותה ישיבה טען נציג הכפר כי רמ"י אינה מתייחסת התייחסות כוללת לכלל התכניות שמתנהלות במקביל וכי התנהלות זו היא ככל הנראה מגמתית שכן היא מסתירה תכניות נוספות גדולות המקודמות על שטחי משבצת הכפר ועל כן תוביל לחיסול הפעילות החקלאית. בסיכום הדברים נקבע ש"רמ"י תציג קומפילציה של כל התכניות המאושרות והעתידיות, ככל שהן בידיעת רמ"י והחלות על שטחי האגודה"

החלטה זו טרם בוצעה.

סיכום ישיבה מיום 15.12.15 עם מר גבי ויסמן מצורפת לעתירה זו כנספח יד'

4.26 ביום 1.3.2016 אישרה המועצה הארצית לתכנון ובניה – המשיבה 4, את תיקון מספר 1 לתמ"א 35. בסעיף ב (1) להחלטה נקבע:

".... אין מקום לגרוע את הישובים הכפריים מתחום המרקמים העירוניים שכן תחום המרקם העירוני כולל מגוון צורות ישוב, לרבות שטחים פתוחים וחקלאיים. בנוסף קבע הצוות כי לא נמצאו פעולות שיש בהן כדי להביא לשינוי אופיים הכפרי/חקלאי של ישובים אלו. לפיכך ממליצה המועצה הארצית לממשלה שלא לגרוע את הישובים הכפריים הכלולים בתחומי המרקמים העירוניים, למעט עוזה ואבן שמואל הכלולים בתחום מרקם עירוני קריית גת לגביהם התקבלה החלטה פרטנית"

החלטת המועצה הארצית לתכנון ובניה מיום 1.3.16 מצורפת לעתירה זו כנספח טו'

4.27 ביום 13.4.16 התקיים מפגש נציגי ישובים עם ראש עיריית קרית אתא. באותה פגישה אמר ראש עיריית קרית אתא כי "להשקפתנו לקריית אתא שטחים גדולים לבינוי לפני מתחמי

התמל"יים: שכי גבעת אלונים, גבעת המשטרה, מכ/450 ושטחים רבים ריקים בתוך העיר. להערכתו התמל"יים לא ייבנו אלא בעוד כ-20 שנה".

סיכום הפגישה מיום 13.4.16 מצורף לעתירה זו כנספח טז'

4.28 אם דבריו של ראש העירייה נכונים הרי שעם סיום הליכי הותמ"ל (הצפויים לכל המאוחר בתוך 54 חודשים מיום התחלת התכנון) יילקחו פיזית כ-1,000 דונמים מאת העותר לטובת תכנית אשר לפי הערכת ראש העיר עצמו – אינה נחוצה כרגע (כיון שישנם שטחים גדולים לבינוי שטרם נוצלו) ולא יעשה בהם שימוש "אלא בעוד כ-20 שנה".

4.29 אמירה זו של ראש עיריית קריית אתא – משקפת את האבסורד אליו נקלע העותר, את חוסר המידתיות ובמקרה מיוחד זה גם את חוסר התכלית.

(5) פגמים בהליך החקיקה

5.1 העותר יטען כי החוק החדש התקבל בהליכים מזוזרים, אושר במחטף בשעת לילה מאוחרת, מבלי שהתקיימו דיונים מספקים – למעשה מבלי שהתקיים לגביו דיון של ממש ומבלי שייבדקו כל ההשלכות האפשריות של החוק או יישומיו, וככל הנראה אף על בסיס מידע מוטעה או לכל הפחות שגוי, תוצר של עבודת מטה לא יסודית.

5.2 די לקרוא שוב את החלטת הממשלה 4467 המגלה את דעתה שיש ברצונה לשמור על: **"צביונם הכפרי/חקלאי של היישובים המפורטים בסעיף 7 להחלטה זו והשטחים החקלאיים הנדרשים לשמירת צביונם זה, אשר מהווים חלק מהמרקם העירוני המסומן בתשריטי תמ"א/35"**

ועל כן קבעה הממשלה כי משרדי הממשלה וגופי הסמך שלה יימנעו **מפעולות שיש בהן כדי להביא לשינוי אופיים הכפרי/חקלאי של היישובים האמורים**, במהלך ארבע שנים ממועד קבלת ההחלטה.

5.3 העותר יטען כי אמנם חלפו ארבע שנים ואף למעלה מכך אך נראה כי מדיניות הממשלה לא השתנתה. על כך ניתן ללמוד מהחלטת המשיבה 4 מיום 1.3.16.

5.4 המשיבה 4 בהחלטתה הנ"ל קובעת כי: **"לא נמצאו פעולות שיש בהן כדי להביא לשינוי אופיים הכפרי/חקלאי של יישובים אלו. לפיכך ממליצה המועצה הארצית לממשלה שלא לגרוע את היישובים הכפריים הכלולים בתחומי המרקמים העירוניים..."**

5.5 אם כן, המשיבה 4 המליצה לממשלה שלא לגרוע את היישובים הכפריים, ובכללם העותר, מן המרקם העירוני – משמע להכליל אותם בתוך המרקם העירוני ללא כל הסתייגות או הגנה, כיון שלא נמצאו פעולות שיש בהן כדי להביא לשינוי אופיים הכפרי / חקלאי.

- 5.6 עם זאת, כלל לא ברור אילו "פעולות" נבדקו, אם בכלל, על ידי המשיבה 4, אולם ברי כי ככל שהיתה בדיקה, הרי שהיתה שטחית בלבד ולא רצינית ומעמיקה כנדרש - שאם לא כן, כיצד ניתן להסביר את התוצאה? הכיצד יתכן שהמשיבה 4 אשר אמורה להיות אמונה על כל פעולות התכנון המשמעותיות במדינה, אינה מודעת לשני וד"לים וותמ"ל המנהלים במקביל?
- 5.7 הכיצד יתכן לומר כי גריעת 1800 דונם מתוך 2500 – באופן העולה במצטבר לכ-75% משטחי העיבוד, אין בהם כדי "להביא לשינוי אופיים הכפרי/ חקלאי של ישובים אלו"?
- 5.8 ויודגש, המשיבה 4 לא היתה צריכה לבחון את כלל הישובים הכפריים במדינת ישראל. עמדה לפניה רשימה מצומצמת וסגורה של ישובים שאחד מהם הוא העותר.
- 5.9 אם זוהי עבודת המטה שנערכה בעת הכנת החוק, אין קושי להבין מדוע התוצאה היא כה רשלנית, החושפת את העותר, ויתכן שישוברים רבים נוספים לסכנת הכחדה.
- 5.10 באתר הכנסת פורסמו הדברים כדלקמן:

"בדיון שקדם להצבעה נשמעו טענותיהם ובקשותיהם של החקלאים:

מוטי דלג'ו, ראש המועצה האזורית דרום השרון:

"ברור לכולם שכחקלאים אנחנו לא אוהבים את החוק. יו"ר הוועדה דודי אמסלם, ברגישותו, הבין את הבעיה. אנחנו מבינים שהחוק יוצא לדרך. באף מדינה מסודרת לא עושים רפורמה בלי תוכנית גיבוי לחקלאים. הפיצוי הוא לעג לרש. החקלאי איבד מקור פרנסה ופנסיה. יד אחת מקבלת החלטה ולא חושבת על הצד הנפגע."

ח"כ חיים ילין:

"אני מבקש שייכתב בחוק שתיבחן אפשרות למתן קרקע חלופית או פרנסה חלופית. כשמדברים על פיצוי על קרקע, לעולם לא עושים היוון של ערך הקרקע. אין ערך לקרקע."

ידיד כהן, כפר ביאליק:

"הולכים לחסל ישוב. אנחנו מבקשים תיקון בהצעת החוק, שכל ישוב שהולכים לסגור תהיה הגבלה של מספר הדונמים."

יו"ר הוועדה, ח"כ אמסלם:

"במסגרת תכולת החוק, יש מקרים חריגים שחורגים מהכלל. יש הבדל אם לוקחים לחקלאי 5% מהקרקע או 80%."

יורם יבור, קיבוץ רמת יוחנן:

"אנחנו על הקרקע 85 שנה. אין לנו חובות. אנחנו קיבוץ מסייע. אצלנו החקלאות ענף מרכזי. ללא כל הודעה קיבלנו קו כחול שלוקח 500 דונם, כולל מבנים ולולים. ניסינו לדבר. הממשלה החליטה ולא נתנו אפשרות לדון. שום גורם לא התחייב לנהל איתנו מו"מ. היה מקרה כזה, בכרם נבות היזרעאלי. לא יכול להיות שהכנסת תחוקק חוק שלא מתחשב במי שיושב שם. יש חלופות. הוכנה חלופה על ידי מהנדס מועצת זבולון, שבה אותו מספר יחידות דיור שבותמ"ל ובלי להיכנס לתחום הקיבוץ. אף אחד לא דן בזה. זו שרירות לב."

הפרסום מאתר הכנסת מצורף לעתירה זו כנספח יז'

5.11 על אף דברי נציגי הישובים, לא נערך דיון על ידי חברי הועדה בהשלכות החוק, לא נכלל בו כל תיקון והחוק עבר בהצבעה מזוהזת בוועדה ובמליאת הכנסת, מבלי שהתקיים דיון כלשהו בהשלכותיו על אף ההתרעות של מר ידיד כהן ומר יורם יבור בוועדה. למעשה לא התקיים כל דיון בהסתייגויות אלו, לא נבחנו חלופות, לא נבחנו פתרונות הולמים יותר ופוגעים פחות ולא נכלל בהצעת החוק שהועלתה להצבעה כל פתרון. הצעת החוק עברה כמות שהיא, בבחינת "הכלבים נובחים והשיירה עוברת".

הטיעון המשפטי

(6

6.1 המדרג הנורמטיבי של דברי חקיקה בישראל, מובא בסיכומו של הנשיא (בדימו') שמגר בע"א 6821/93 בנק מזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט(4) 221, בעמ' 351 (1995) (להלן: "עניין בנק מזרחי"):

"עיקרי הדברים שנקבעו בפסק-דיני הם אלה:

(1) החקיקה בישראל בנויה על-פי מידרג נורמטיבי.

(2) בראש הסולם של המידרג הנורמטיבי עומדת החקיקה החוקתית.

(3) החקיקה החוקתית שלנו ביטוייה כיום בחוקי יסוד. אלו יתאחדו בבוא

היום לחוקה שלמה ומשולבת אחת.

(4) חוק-יסוד: חופש העיסוק וחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו הם חקיקה

חוקתית.

(5) המחוקק הריבון העליון הוא הכנסת: היא המוסמכת לחוקק חקיקה

חוקתית והיא המוסמכת לחוקק חקיקה רגילה. היא גם מוסמכת להתקין

תקנות אם היא קובעת כך בחוק.

(6) אין משנים או מבטלים הוראה הכלולה באחד משני חוקי היסוד הנ"ל, אלא

בחוק-יסוד או מכוחו. מן הנכון לאמץ עיקרון זה לגבי כל חוקי היסוד.

(7) אין פוגעים בהוראה הכלולה באחד משני חוקי היסוד הנ"ל, אלא בחוק-

יסוד או מכוחו. מן הנכון לאמץ עיקרון זה לגבי כל חוקי היסוד."

6.2 כאשר בודקים אם חוק רגיל סותר חוק יסוד עקב אי עמידה בתנאי פסקת ההגבלה, אין הבחנה אם מדובר בחוק יסוד משוריין או חוק יסוד שאינו משוריין. לענין זה יפים הדברים שלהלן:

"על-פי הגישה המקובלת אין 'פסקת ההגבלה' מסמיכה את הכנסת להביא

ל"שינויי" הסדר הקבוע בחוק-יסוד באמצעות חוק 'רגיל'. לפיכך מכלול

ההוראות הקבועות בחוקי-יסוד – בין אלה 'המשוריינות' (כלומר, מוגנות

באמצעות 'פסקת הגבלה') ובין אלה ש'אינן משוריינות' – נהנות מ'עליונות'

על-פני החקיקה ה'רגילה' במונח זה, שאין תוקף להוראה בחוק 'רגיל', שיש בה משום שינוי של ההסדר הקבוע בחוק-יסוד."

"עקרונות יסוד, המשפט החוקתי של מדינת ישראל" מהדורה 6, עמ' 101 (2005), א' רובינשטיין ובי מדינה.

6.3 לבית משפט נכבד זה סמכות לבטל חוק שסותר חוק יסוד.

"סעיף 8- שאליו התייחסנו לעיל בפרוטרוט – מגביל חקיקה הפוגעת בזכות המוגנת בחוק היסוד. זוהי הוראה מרכזית לעניין מעמדו הנורמאטיבי של חוק היסוד. עולה ממנה, כי חוק שיש בו פגיעה בזכות יסוד מבין אלה המנויות בחוק היסוד דנן, שלא יענה לתנאים הקבועים בסעיף 8, אינו תקף..."

ראו הנשיא (דימי) שמגר בעניין בנק מזרחי הנ"ל בעמ' 326.

וכדברי הנשיא (בדימי) ברק:

"אכן, בהכרזה על בטלותו של חוק שאינו מקיים את דרישותיו של חוק היסוד, מגשים בית המשפט את חוק היסוד. הלגיטימיות של החוקה ושל חוק היסוד מעניקים את הלגיטימיות של הביקורת השיפוטית על חוקתיות החוק..."

...

הנה כי כן, ביקורת שיפוטית על חוקתיות החוק היא נשמתה של החוקה עצמה. טול מהחוקה את הביקורת השיפוטית ונטלת ממנה את חיותה. עליונות חוקתית ראוי לה, אפוא, שתגרור ביקורת שיפוטית..."

שם, בעמ' 420.

6.4 אומנם ביטולו של חוק לא חוקתי יעשה במשורה ובוהירות הראויה אבל במקרים המתאימים הוא ייעשה, כפי שקובע הנשיא (בדימי) ברק:

"אכן, הכרזה על בטלותו של חוק או חלק ממנו היא עניין רציני. לא על נקלה יעשה כן השופט. לא הרי הכרזה על בטלותה של חקיקת משנה בהיותה סותרת הוראותיו של חוק, כהרי הכרזה על בטלותה של חקיקה ראשית בהיותה סותרת חוק יסוד. בבטלו חקיקת משנה, נותן השופט ביטוי לרצון המחוקק. בבטלו חקיקה ראשית, השופט מסכל את רצון המחוקק. הצידוק לכך הוא בכפיפותו של המחוקק להוראות חוקתיות-על-חוקיות, שהוא עצמו קבע..."

(בג"צ 1715/97 לשכת מנהלי השקעות בישראל נ' שר האוצר, פ"ד נא(4) 367,

בעמ' 386-387 (1997) (להלן: "עניין לשכת מנהלי השקעות"))

6.5 אכן כפי שיובהר להלן. הפגיעות בזכויות החוקתיות של העותר הן כה חמורות אשר מצדיקות את ההכרזה על בטלות ס' 29 א לחוק החדש כמבוקש בעתירה.

פגיעה בזכויות יסוד שאינה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה

- 7.1 העותר יטען כי יש לו ולחבריו ענין אישי ממשי וישיר היות ומשמעותו האופרטיבית של החוק החדש הינה פגיעה אנושה, בלתי סבירה בעליל, בין היתר, בכבודם, בעיסוקם ובקניינם של העותר והחברים בו, שהינו החקלאים תושבי כפר ביאליק וחברי האגודה כפר ביאליק כפר שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ.
- 7.2 הפגיעה היא כה חמורה, עד כי לא מותרת צל של ספק בדבר היות הפגיעה מכת מחץ, "נוק-אאוט", המחסל כליל את יכולתם של העותרים להמשיך ולקיים את חייהם כפי שאלה עשו במשך עשרות שנים, ככפר שיתופי חקלאי.
- 7.3 טרם התיקון לחוק לא הוסדר נושא "הזמינות" של הקרקעות אשר יעמדו לרשותן של הוועדות השונות העוסקות בעניין, כתיאורו לעיל. מחד, העותר מסכים כי התיקון הוחק לשם תכלית ראויה, שהינה קידום הבנייה של דירות למגורים עבור כלל הציבור בישראל בניסיון להתמודד עם "משבר הדירור" הידוע, אך מאידך לא ייתכן כי מימוש תכלית זו, חשובה ככל שתהא, תעשה תוך פגיעה אנושה בעותרים, ועוד מבלי שנבדקה כראוי עוצמת הפגיעה או נבחנו חלופות מידתיות יותר המגשימות גם הן את התכלית הרצויה באופן פחות פוגעני.
- 7.4 ודוק – אין המדובר אך ורק בפגיעה בפרנסתם של העותרים מימים ימימה ומזה כשלושה דורות, אלא שיש כאן פגיעה קשה גם בזכויות קנייניות, הואיל והלכה למעשה החוק הופך את מעמדו של כל חקלאי, מניה וביה, מ"חוכר לדורות" או מי שהוא בעל זכות לחכירה לדורות ל"פולש", עם הכרזת הקרקע כ"מתחם מועדף". לעניין זה נודעות השלכות מרחיקות לכת לא רק על החקלאים, אלא שעסקינן ברמיסת היציבות החוזית; מה לי חוזה, מה לי חכירה לדורות ומה לי החלטות, אם בהנף קולמוס נרמסות זכויותי החוזיות?
- 7.5 לא זאת אף זאת, חוסר הוודאות ביציבות החוזה עלולה לפגוע פגיעה אנושה גם בחקלאי, אשר תמנע ממנו כל אפשרות לקבל אשראי בנקאי (בהעדר בטוחות מתאימות ויציבות), ולמצער תהא עלותו של האשראי כה גבוהה, עד שיהפך לנטל במקום למכשיר ייצור.
- 7.6 לכך צפויה גם השפעה לגבי אופי הגידולים החקלאיים: ישנם גידולים רבים המצריכים השקעה רבה וממושכת, המניבים פרי רק לאחר שנים רבות, וממה נפשך: בפני חקלאי תמיד עומדת מידה לא מבוטלת של חוסר וודאות: המים הנדרשים תלויים בברכת השמיים ובקיצוב, מזיקים, זיהומים ויתר פגעי הטבע – אך חזקה כי הוספת מכה רכיב כה משמעותי בדמות חוסר יציבות הזכויות בקרקע, הרי שמאליה תעלה השאלה האם יש טעם וכדאיות לבצע השקעות בגידולים ארוכי טווח.
- 7.7 "טריפת" 75%, ובמילים: "שבעים וחמישה אחוזים", מהאדמה אשר מיועדת לעיבוד חקלאי, ומעובדת חקלאית מחזקתם של העותרים תהווה כאמור, בפועל, גזר דין מוות

לישוב, העותרים לא יוכלו להמשיך לקיים את עיסוקם ואין דרך בה יהיה ניתן לגשר על פגיעה זו, והאחרות הנלוות לה, או להצדיקן במתכונת הנוכחית המוצעת.

7.8 העותר יבקש להדגיש, כי חשיבותו של החוק ברורה. החברים בכפר מברכים על התפתחות המדינה ויישובה, הרי הם בראש ובראשונה עמלו על כך במשך שנים רבות, הם מבינים כי החוק נועד למטרה ולתכלית ראויה, אך לא נותר להם אלא לצעוק חמס, בפני הגזל המשווע שעתיד להתרחש, המתבצע על חשבונם האישי, המהווה פגיעה שאינה מידתית, אינה סבירה, ואשר אינה עומדת במבחני המידתיות של פסקת ההגבלה.

7.1 חשוב להדגיש במיוחד כי חלק מחברי הכפר הם אנשים מבוגרים, אשר עסקו כל חייהם בחקלאות ועיבוד חקלאי, לא רכשו מקצוע אחר ובגילם המתקדם השינוי המתוכנן ייקשה עליהם למצוא מקורות תעסוקה חדשים. עתירה זו יוצאת, בין היתר, כנגד החקיקה שתאפשר למשוך את הקרקע, באופן המילולי ביותר, תחת רגלי החלקאים, לגדוע את מטה לחמם, ובלא שהוצע להם שום פתרון, שלא לומר פתרון הוגן וסביר, לפרנסה חלופית.

7.2 גם אם טווח הזמנים המקסימאלי לפינוי הקרקעות עומד על 54 חודשים, לא יהיה בכך די כדי להמיר את עיסוקם של קבוצה כה גדולה של אנשים, אשר עסקו בעבודות חקלאיות במשך כל ימי חייהם משחר ילדותם.

7.3 דחיית עתירה זו משמעה שלילה מוחלטת וגמורה של זכותם של העותרים בקרקעות המעובדות על-ידם, המשמשות לפרנסתם, המקימות את כבודם, המהוות חלק מקניינם, דבר הנוגד את הצדק, את עקרונות המשפט הנהוגים בשיטה המשפטית בישראל, ואת חוקי היסוד: חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וחוק יסוד: חופש העיסוק, כפי שיבואר להלן:

7.4 עוד יטען העותר, כי התיקון לחוק אינו עומד במבחני פסקת ההגבלה המעוגנים בסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו:

7.5 חוסר בהסמכה מפורשת

היות והחוק נעדר הסמכה מפורשת, המתירה פגיעה מסוג שכזה, שכאמור משמעותה פגיעה אנושה בזכויות היסוד של העותר וכליה מוחלטת של הישוב כפר ביאליק כישוב חקלאי שיתופי, על בית המשפט הנכבד לקבוע, כי החוק במתכונתו הנוכחית לאחר תיקון מס' 3 נעדר את ההסמכה המפורשת הנדרשת ועל כן אינו חוקתי, וכדברי כבי' השופטת ביניש בעניין:

“הפרשנות לדרישת “ההסמכה המפורשת”, המבוססת כמפורט על זיקה לטיב ולעוצמת הפגיעה בזכות המוגנת, פרשנות ראויה היא. היא יוצרת קוהרנטיות והרמוניה פרשנית בין כלל חלקי פסקת ההגבלה, המהווים ארג חוקתי אחד שנועד לאפשר פגיעה בזכויות אדם על מנת לשמו על זכויות האדם”

(דנג"ץ 9411/00 ארקו תעשיות חשמל בע"מ נ' ראש עיריית ראשון לציון, פסקה 12

לפסק דינה של כבוד השופטת ביניש (פורסם בנבו, 10.10.2009)

החוק אינו מקיים את מבחן התכלית הראויה

התיקון לחוק, וכפועל יוצא החוק עצמו, אינם מקיימים את מבחן התכלית הראויה, שבסיסו שני נדבכים: מבחן התכלית ומידת הצורך בהגשמתה. (בג"ץ 5016/96, **חורב נ' שר התחבורה**, פ"ד נא(4) 1 (1997) בפסקה 64 לפסק דינו של כבוד השופט א' ברק).

התכלית – העותר מסכים כי תכלית החקיקה נועדה להגשים מטרות חברתיות ראויות, אך מנגד, מטרות אלו מתנגשות עם ערכיה של המדינה, ואינן מגלות איזון מספק למול הפגיעה בזכויות האדם במובן הרחב. (בג"ץ 7146/12 **אדם נ' הכנסת**, בהתייחס לפסקה 16 לפסק דינו של כבוד השופט פוגלמן, (פורסם בנבו, 16.09.201); בג"ץ 6427/02 **התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת**, פ"ד סא(1) 619 (2006), פסקה 52 לפסק דינו של כב' השופט ברק; **"בנק המזרחי"**, בעמ' 434).

זכויות האדם במובן הרחב כוללות גם את זכויות היסוד של העותרים, בין היתר, הזכות לכבוד, לקניין, לחופש העיסוק. נוסף על כך החקיקה מתנגשת עם חלק מערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, אשר חלק גדול מתקומתה שיעון על עבודת האדמה שהתרחשה בה בראשיתה, החקלאות, אשר היא אבן יסוד בבסיסה של החברה, ונוכח הפגיעה הכה חמורה בזכויות היסוד של העותרים ברור כי אינה עולה בקנה אחד ערכיה של המדינה כדמוקרטיה, השומרת ומגנה על זכויותיה של אזרחיה.

מידת הצורך בהגשמה – העותר יטען כי על אף הצורך הברור בהרחבת היצע הדירות למגורים, אין צורך זה חזק דיו כדי להצדיק את דרך המימוש הנבחרת, המהווה פגיעה כה משמעותית בזכויות אדם, זכותם של המערערים לכבוד, לקניין ולעיסוק, לבטח כאשר ישנם אמצעים נוספים להשגת אותן המטרות באמצעים פוגעניים פחות. (בג"ץ 6427/02 **התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת**, פ"ד סא(1) 619 (2006), פסקה 50 לפסק דינו של כב' השופט ברק)

מבחן האמצעי שמידת פגיעתו פחותה

העותר יטען כי כדי שהחוק החדש, יהיו סבירים ומידתיים, כדי שיעלו כדי הצדקה לפגיעות בזכויות היסוד של המערערים, עליהן לנקוט באמצעי, שפגיעתו הפחותה ביותר לשם השגת התכלית בבסיסם, ואין כך בענייננו, רחוק מכך.

כפי שתואר לעיל ישנן, דרכים נוספות להשגת המטרה העומדת בבסיסו של החוק ובבסיסן של התוכניות המוצעות. העותר יטען כי על המשיבים לבוא וליתן מענה מדוע דווקא, גזילה של 72% משטחי העיבוד החקלאי, של ישוב חקלאי, הם האמצעי שמידת פגיעתו הפחותה ביותר לשם הגדלת היצע הדירות למגורים באזור המדובר.

בבחינת עוצמת הפגיעה, ברור לכל, כי הפגיעה הינה חמורה, המביאה את הכפר כדי גסיסה וכיליון, ואת תושביו למשוללי כבוד, נטולי קניין, ומופשטים ממהות קיומם ועיסוקם, המוכר מזה עשרות שנים – וכבר כמה דורות.

7.8 מבחן המידתיות במובן הצר

העותר יטען כי התועלת המופקת מן החוק החדש פחותה לאין שיעור מהנזק שיגרם לעותרים בשל הפגיעה בזכויותיהם כתוארן לעיל. לענין זה יפים הדברים שנקבעו בבג"צ 7052/03 **עדאללה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי נ' שר הפנים**, פסקה 75 לפסק דינו של כבוד השופט ברק, (פורסם בנבו, 14.05.2006) וכדברי כבוד השופט ברק:

**"איזון בין התועלת השולית המוגשמת על ידי המטרה
הראויה לבין הנזק השולי שהיא גורמת לזכות"**

(אהרון ברק, מידתיות במשפט – הפגיעה בזכות החוקתית והגבלותיה, 424 (2000))

ודוק:

**"על פי מבחן המידתיות "הצר" (תת-המבחן השלישי) – על האמצעי שבו
נוקטת הרשות לקיים יחס ראוי בין התועלת הציבורית הצומחת מן השימוש
בו, לבין עוצמת הפגיעה הנגרמת כתוצאה מהפעלתו (להרחבה בנושא שלושת
מבחני המשנה לדרישת המידתיות, ראו למשל: בג"ץ 1661/05 המועצה
האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל פסקאות 66-67 וההפניות שם (9.6.2005))"**

בגצ 1125/16 חמד מרעי, רקיה מרעי, המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר
לוטה זלצברגר נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית, היועץ המשפטי לאיו"ש,
דינים עליון 2016 (52) 1338 (31/03/2016)

7.9 העותר יוסיף, כי ככלל על בית המשפט להעדיף פרשנות אשר אין בה כדי לפגוע בזכויות יסוד
(ע"א 311/59 **מפעל תחנות הטורקטורים בע"מ נ' בן יוסף חייט ואח'**, יד 1609, 1614), וכמו כן
יש להעדיף פרשנות המצמצמת פגיעה בזכות הקניין:

**"משום כך ראויה היה, מאז ומתמיד, לפרש כל חוק שיש בו פגיעה בזכות
הקניין באופן שיצמצם את הפגיעה"**

בג"ץ 4146/95 עזבון המנוחה דנקנר ז"ל נ' מנהל רשות העתיקות, נב(4) 774, 789

7.10 העותר יטען, כי אף מבלי לעמוד על המבחן הראשון שבמערכת מבחני המידתיות שבפסקת
ההגבלה, מבחן ההתאמה, יש לקבוע כי התיקון לחוק, וכתוצאה ממנו החוק עצמו, אינם
חוקתיים: היות ובמבחן האמצעי שמידת פגיעתו פחותה, התוצאה היא שלילית, קרי אין
מדובר באמצעי שמידת פגיעתו פחותה, נהפוך הוא: זהו אמצעי שמידת פגיעתו כבירה, אנושה
ובלתי פרופורציונאלית באופן מוחלט למטרה שאותה נועד לשרת, אין ולא יכול להיות ספק
שישנן שפע חלופות, שמידת פגיעתן פחותה, בהן וודאי שניתן להשיג את התכלית החקיקתית,
כאשר לא תתקיים הפגיעה האנושה בזכויות היסוד של המערערים, לרבות הזכות לכבוד,
הזכות לקניין, הזכות לחופש העיסוק, או למצער תהא הפגיעה פחותה, ופשיטא כי לא
מתקיים יחס ראוי כלל בין התועלת שתצמח לבין היקף הפגיעה האדיר בזכויות האדם
החוקתיות של העותרים.

”מבחן המידתיות שבפיסקת ההגבלה מורכב משלושה מבחני משנה: המבחן הראשון הוא מבחן ההתאמה או הקשר הרציונלי. נדרש קשר של התאמה בין האמצעי החקיקתי הפוגע בחופש העיסוק, לבין מטרת הפגיעה. המבחן השני הוא מבחן האמצעי שפגיעתו פחותה. האמצעי החקיקתי הפוגע בזכות אדם חוקתית – ולענייננו הפוגע בחופש העיסוק – הוא ראוי רק אם לא ניתן להשיג את המטרה החקיקתית על-ידי אמצעי אחר, אשר פגיעתו בזכות האדם תהא קטנה יותר. המבחן השלישי הוא מבחן האמצעי המידתי. האמצעי הנבחר אפילו מתאים הוא (רציונלית) להשגת המטרה, ואפילו אין אמצעי מתון ממנו – צריך לקיים יחס ראוי בין התועלת שתצמח ממנו לבין היקף פגיעתו בזכות אדם חוקתית”

(בג”ץ 1715/97 לשכת מנהלי ההשקעות בישראל ואח’ נ’ שר האוצר ואח’, פ”ד נא(4) 367, 384-385)

בשולי הדברים יוער, כי כמה מהפירושים החלופיים, משרתים היטב גם מטרות ראויות נוספות.

8) אי-סבירות ואי-מידתיות בהחלטות הרשויות

8.1 לחילופין יטען העותר כי החלטות המשיבים, כולם, סובלות מחוסר סבירות ומידתיות ויש לפסול אותן, שכן חוסר הסבירות כשלעצמו הוא עילה לפסילת שיקול-דעת מנהלי (בג”ץ 282/88 עווד נ’ יצחק שמיר, ראש הממשלה ושר הפנים, פ”ד מב(2) 424, 434; בג”ץ 3648/97 סטמקה נ’ שר הפנים, פ”ד נג(2) 728, 770; בג”ץ 389/80 דפי זהב בע”מ נ’ רשות השידור, לה(1) 421 (1981)

8.2 ברור לכל כי המשיבים היו צריכים לנקוט בדרך השונה לחלוטין מזו אשר בחרו לילך בה מאחר ולא שקלו באופן ראוי את השלכות החלטותיהם והנוקים שיגרמו בשל ביצוען. כידוע חוסר סבירות נמדד על פי אמת-המידה של האדם סביר, והשאלה אינה מה הרשות עשתה בפועל, אלא מה היה עליה לעשות. (בג”ץ 389/80 דפי זהב בע”מ נ’ רשות השידור, לה(1) 421 (1981), וכדבריו של כבוד השופט א’ ברק:

”בקביעת גבולותיו של ”מתחם סבירות” יש להתחשב, בין השאר, בשאלה, אם הרשות הציבורית נתנה משקל ראוי לגורמים הרלוואנטיים השונים שבהם עליה להתחשב. החלטתה של רשות מנהלית תפסל בשל חוסר סבירות, אם המשקל שניתן לגורמים השונים אינו ראוי בנסיבות העניין. אכן, שקלול ואיזון הם מעיקרי תפקידיה של הרשות הציבורית, והביקורת על אופן ביצועם נתונה לבית המשפט”

בג”ץ 341/81 מושב בית עובד נ’ המפקח על התעבורה, פסקה 9 לדברי כבוד השופט ברק, פ”ד לו(3) 349

8.3 נוסף על חוסר הסבירות אשר מצויה בהחלטות שלעיל, שיקול-הדעת המנהלי בכללותו אינו כדן ועולה כדי שיקול פסול, היות וכנטען לעיל, אינו מקיים את דרישת המידתיות אינו בוחר חלופות ואינו בוחר באמצעים מידתיים לשם השגת המטרה אשר בבסיסו.

“שיקול דעת מנהלי הוא כדן, רק אם הוא בוחר, להגשמת המדיניות, באמצעי המקיים את דרישת המידתיות. שיקול-דעת הבוחר באמצעי שאינו במידה הראויה הוא שיקול דעת פסול”

בג"ץ 3477/95 ישראל בן עטייה נ' שר החינוך התרבות והספורט, מט(5) 100 (1996)

8.4 אין ולא יכולה להיות מחלוקת בדבר חובת המשיבים לפעול בסבירות. עילת הסבירות עניינה באופן הפעלת שיקול הדעת, תוך התמקדות בהליך איזון האינטרסים, שקילת השיקולים הרלבנטיים ומתן המשקל הראוי לשיקולים אלו במסגרת ההחלטה.

8.5 בענייננו, שפע של שיקולים רלוונטיים שהובאו בפני מקבלי ההחלטות לא קיבלו שום ביטוי בגוף ההחלטה, ואף לא בדיון-לכאורה שקדם לה. בכל הכבוד, הרצון לפתור את מצוקת הדיוור, הינו צורך מובן ובל-יגונה, ומקל וחומר, גם הרצון להיטיב את איכות חייהם של המשתכנים החדשים על ידי בניית פארקים מלאכותיים ואגמים מעשי ידי אדם, אינו פסול – דא עקא שכל זאת אינו יכול שיבוצע על גבם השחוח של החקלאים, ולמצער אינו יכול להתבצע בלא שקילה ראוייה ואיזון זהיר בין האינטרסים המתנגשים.

8.6 מקל וחומר, שיש לשקול האם ישנה הצדקה שכל אותן “יחידות דיוור חדשות” ועימן פארקים, אגמים וכיוצא באלה, אמנם חייבים להתבצע ולהתקיים דווקא בתוך אותו רצף אורבני אימתני קיים, ומדוע פיזור האוכלוסיה – לרבות הצעירים ושמה בפרט הצעירים – לאזורים בהם הביקוש (כיום) נמוך יותר, הינה מטרה ראויה בפני עצמה – שלא נשקלה.

8.7 לאור כל האמור לעיל, נראה בעליל שלא נשקלו כלל השיקולים הרלוונטיים והאלמנטריים, ועל כן צריך דבר החקיקה להיפסל, מכיוון שהוא לוקה בחוסר סבירות מהותי, תוצאתו פוגענית ובלתי סבירה, יש בו אי צדק בולט, ויש בו כדי ללמד על הפגמים בהליך. (ר' זמיר בעמ' 763-764 ובעמ' 768-769, הר-זהב, בעמ' 473 וע"א 8434/00 דלק חב' הדלק הישראלית בע"מ ואח' נ' גזית ושחם חברה לבנין בע"מ פ"ד נו(3) 693, בעמ' 703 – 705).

9) התערבות בית המשפט

9.1 עילות הביקורת במשפט המנהלי בכלל ובדברי חקיקה בפרט, מקורן בתפישה כי הרשויות המנהליות הן נאמן הציבור, וכי מעשיהן ופעולותיהן מכוונות לטובת הציבור במובן הרחב, הכוללת בחובה גם את טובת הפרט. (ר' רענן הר זהב, המשפט המנהלי הישראלי, תשנ"ז-1996, בעמ' 436).

“חובת ההגינות המנהלית - שיסודה במעמדה של הרשות כנאמנה כלפי הציבור - מחמירה יותר מחובת תום-הלב הנדרשת מן הפרט. המידה המחמירה חלה בין אם

**פועלת הרשות בתחום המשפט האזרחי, ובין אם פועלת היא בתחום המשפט
הציבורי.**

בג"צ 4422/92 דלעיל, עפרון נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח', פ"ד
מז(3), 853, בעמ' 859-860. וכך ר' אצל זמיר בעמ' 274.

9.2 תכליתה של חובת ההגינות הובהרה בבית משפט נכבד זה כדלקמן:

**"תפקיד השלטון הוא לדאוג לציבור. לשלטון בתור שכזה, אין אינטרס "פרטי"
משלו. השלטון קיים עבור הפרטים. השלטון אינו קיים עבור "עצמו". לאנשי
השלטון אין אינטרס "עצמי" שיש להגן עליו. עליהם לפעול להגשמת אינטרס
הכלל... חובת הנאמנות באה להבטיח כי השלטון ידאג לציבור ולא לעצמו; חובת
ההגינות הכללית באה להבטיח כי הסמכות השלטונית תופעל באופן המשרת את
הכלל ולא את השלטון."**

בג"צ 164/97 קונטרס בע"מ נ' משרד האוצר, אגף המכס והמע"מ,
פ"ד נב (1) 289.

9.3 בספרות המשפטית נכתב בעניין זה כדלהלן:

**"שיקול דעת אינו קפריזה. רשות מנהלית שמפעילה את שיקול הדעת שלה ללא
בירור העובדות הנוגעות לעניין, ומחליטה על יסוד תחושה בעלמא, או שדעתה
נחושה להגיע לתוצאה מסוימת ללא תלות בעובדות המקרה, אינה מפעילה שיקול
דעת כנדרש בחוק. במקרה כזה ניתן לומר על הרשות כי היא פועלת
בשרירות. שרירות ... היא עילה לפסול כל החלטה מנהלית."**

(ר' זמיר בעמ' 733)

ודוק:

**"מעמד מיוחד זה, הוא המטיל על המדינה את החובה לפעול בסבירות, ביושר,
בטוהר לב ובתום לב. אסור לה למדינה להפלות, לפעול מתוך שרירות או חוסר תום
לב או להימצא במצב של ניגוד עניינים.**

**עליה לקיים את כללי הצדק הטבעי. קיצורו של דבר, עליה לפעול בהגינות. חובות
אלו מוטלות על הרשות השלטונית שעה שהיא מפעילה סמכות סטטוטורית, וניתן
לראות בהן עקרונות המגבילים - על פי כוונתה המשוערת של החקיקה - את
הסמכות עצמה.**

**אך חובות אלה אינן מוגבלות למקרים בהם מפעילה המדינה, באמצעות הרשות
המוסמכת הפועלת במסגרתה, סמכות סטטוטורית. חובות אלה מוטלות על המדינה
בכל פעולה ופעולה שהיא עושה. הן חלות על כל החלטה והחלטה והן חלק מכל
שיקול דעת המופעל על ידה."**

בג"צ 840/79 מרכז הקבלנים והבונינים בישראל נ' ממשלת ישראל
(פד"י לד(3) 729).

9.4 אלא, שמיהו אותו "ציבור" שכלפיו חבה המדינה נאמנות? האמנם, דמם של הצעירים מחוסרי הדיור סמוק יותר מזה של החקלאים הוותיקים? והאם אמנם תצמח לאותם צעירים תועלת מציפופם במרקם עירוני הגדוש, (הגם שיש בו עתודות קרקע אחרות) תחת בנייה במרחבי הגליל, המצויים כמטחוי קשת משם? האמנם חייבת להיות סתירה בין האינטרס לבנות, לבין האינטרס לשמר חקלאות, ושלא לעקור נטוע? איזון נכון, שיקול ראוי, מוצא כי אין, או למצער כי לא חייבת להיות, כל סתירה בין האינטרסים, שחקיקה זו מתיימרת לפתור את "ההתנגשות" ביניהם, באופן שאיננו מאוזן ואיננו ראוי כשלעצמו.

9.5 יודגש אין בליבם של הח"מ או מי מבין העותרים דבר וחצי דבר כנגד הזוגות הצעירים, המשועים לדיור בר השגה, וראוי כי יתגוררו בשכונות חדשות, יפות וירוקות – אולם אותו טבע סינטטי אינו חייב להיות מוקם בעיבורו של מרקם אורבני צפוף, ומן הראוי להותיר את "הריאה הירוקה" במקומה, ובוודאי שלא לעקרה כליל משורש, מתוך שיקול נדלני גרידא.

9.6 העותר יטען כי ישנן די עתודות קרקע – הן בתוככי הקריות, והן במרחק של קילומטרים לא רבים, שיאפשרו הקמת שכונות וישובים, מבלי לפגוע בעותרים מחד, ומאידיך מבלי לפגוע באפשרותם של אותם מתיישבים לצרוך דבש, חלב, שמן וחיטה, ושאר מוצרים חקלאיים, שיוסיפו להיות מגודלים, כמימים ימים, בשטחיו החקלאיים של העותר.

10 אפילוג

חשוב לחיות את ההווה, אך התבוננות על ההווה בלבד, תוך התעלמות הן מהעבר והן מהעתיד, הינה שגויה, אך חמורה ממנה ההתבוננות על ההווה דרך "חור הסיכה" של טיפול בסוגייה פרטנית אחת, תוך התעלמות מעניינים נושקים, המתנהלים בנוסף לה ובמקביל לה.

"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד."

אבא קובר, 1918-1987

לאור כל האמור לעיל, יהא זה מן הדין ומן הצדק להעתר לעתירה זו לקבוע כאמור ברישא לפי מדרג חלופותיה, ולהטיל על המשיבים את הוצאות העותר בעתירה מוצדקת זו.

שולמית אשכול, עו"ד (רו"ח)
מ.ר. 28322

רון אביב, עו"ד
מ.ר. 21861

באי-כח העותר